

NİLGÜN MARMARA
YABANCILARIN EN
YAKINIYDIN SEN

BETÜL ŞÜKÜR

DESTEK YAYINLARI: 1451
BİYOĞRAFİ: 32

BETÜL ŞÜKÜR / NİLGÜN MARMARA - YABANCILARIN EN YAKINIYDIN SEN

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül
Editör: Özlem Esmergül
Son Okuma: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: Tuğçe Budak
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Mayıs 2021
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-625-441-243-1

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkani.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Destek Dukkan

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

“EY, İKİ ADIMLIK
YERKÜRE.
SENİN BÜTÜN
ARKA BAHÇELERİNİ
GÖRDÜM BEN!”

NİLGÜN MARMARA
YABANCILARIN
EN YAKINIYDIN
SEN

BETÜL ŞÜKÜR

Önsöz

13 Ekim 1987. Ege Denizi'nin gökyüzüyle birleştiği noktadan da mavi bir gözün içine yansıyan ölüm...

Hayır. Bu kitaba onun intiharını anlatarak, güzelleyerek başlamayacağım. Daha doğrusu bu kitabın hiçbir yerinde Nilgün Marmara'nın intiharını güzellemeyeceğim. Onun intiharı, her hayat öyküsünde olması gerektiği gibi sadece hayatının bitiş detayı olarak yer alacak sayfalarda.

Nilgün Marmara'yı sadece intiharıyla konuşmak, bu yerkürede soluk aldığı her günü yok saymak gibime geliyor. Hiç somurtkan biri hayal etmiyorum Nilgün Marmara denilince. Hiç gülmeyen, konuşmayan, sadece uzaklara dalıp düşünen ve yazan biri yok aklımda. Aksine hayatın gayet içinde olduğu için hayatla bir derdi olan, hayatın içinde attığı kahkahaları hayata layık görmeyen bir arayış geliyor hep gözümün önüne.

Neden hep uzaklara dalmış fotoğrafları dolaşılıyor her yerde? Her çizimde biraz daha büzüyorlar ağzını, daha mutsuzlaştırıyorlar gözlerini. Hiç mi gülen bir fotoğrafı yok Nilgün Marmara'nın diye sorguladım kendi kendime; var. Gülüyor, eğleniyor, arkadaşlarıyla vakit geçiriyor, Bulgarca şarkılar söylüyor. Cemal Süreya "Çılgın Zelda" diyor mesela ona. Amerikalı yazar Scott Fitzgerald'ın çılgınlıklarıyla ünlü eşi "Zelda"ya benzettiği için. But partileri yapıyorlar pazar günleri. Arkadaşlarının tepesinden tozşeker döktüğü bir anısı bile var. Demek şarkılar da söylüyor, eğleniyor da, şakalaşılıyor da... Kendi de söylüyor bunu bir şiirinde "*Kahkaham insanları ürkütürdü*" diye. Sonra mektupları var. Düpedüz bir karamsarlık yok mektuplarında. Şakalar yapıyor, kelime oyunları ile eğleniyor. Sürekli bir şikâyet yok yazdıklarında, okudukça sizi baştan aşağı saran bir keder yok. Eğer bu sayfaları okurken kafanızda kederler içinde bir Nilgün Marmara olacaksa baştan uyarayım; yok. Çünkü onun derdi kederle değildi. O, kendini buraya ait görmüyordu. Ece Ayhan'ın dediği gibi dünyayla yaralıydı. Dünyayla bir derdi vardı.

Dünyayla derdi olmak, varoluşunu bir yere konumlayamamak; kederin tanımı değildir. Nilgün Marmara'nın elbette mutlu olmadığı, kendini ruhsal olarak hiç iyi hissetmediği zamanlar olmuştur, belki de çoğunluktadır. Ama tüm bunlardan bahsederken

edebiyata, şiire bakışına, eserlerine, yazdıklarına bakmamak, yarayı buralarda aramayıp sadece filmin sonuna, intihara bakmak ona “Doğdu ve öldü” demekle aynıdır.

Nilgün Marmara sadece doğup ölmedi. Yaşadı da. Korkuları, sevinçleri, mutlulukları, mutsuzlukları vardı herkes gibi. Kendine hiçbir zaman şair demese de, yazdıklarının bir şiir olduğunu bile içten içe kabul etmese de şiirin dilinden anlıyordu. Yaşayıp yazmaya devam etseydi Türk edebiyatında yepyeni bir tarzın kapılarını açacaktı. İyi bir şair ya da bir yazar olmak değildi zaten derdi. Bundan, şiirlerini kimseye göstermedi. Sadece yazar şair değil; eş, evlat, anne, kız kardeş... Bu hayata dair bir unvanı, bir aidiyeti almak istemiyordu üstüne.

Şiirlerinde varoluşun ve arayışının bütün izleri vardı. İçi boş, öylesine bir gitme isteği, bir vazgeçiş değildi ondaki ölüm isteği tam olarak. Ölümü, var olmanın başka bir boyutu olarak görüyordu. Lisans bitirme tezi olarak şiirlerindeki intihar bağlamını aradığı Sylvia Plath'ın da ölümüyle kendi varlığını gerçekleştirdiğine inanıyordu. Bu yerküreden çıkış biletiydi ölüm, yolculuksa devam ediyordu. Cemal Süreya'nın da dediği gibi o, bu dünyayı bir bekleme salonu olarak görüyordu. Çok eminim ki intihar mektubunu yazarken de, o pencereden atlarken de ruhunun hep onunla geleceğini zaten biliyordu. Hayatının 29. senesinde “bu hayatı

istememe kararı” alıp uygulama cesaretinde bulunmuş bir şairi sadece intiharıyla hatırlamak bu sebeple büyük bir yanlış. Şiirlerine baktığımızda görüyoruz ki o, “29 yaşında evinin penceresinden atlayan şair”den çok daha fazlası.

Ne acı ki bugün Nilgün Marmara’nın en bilindik dizeleri olan “*Öyle güzelsin ki kuş koysunlar yoluna*” ona ait değil. Tırnak içinde yazdığı anonim bir alıntı. Nilgün Marmara deyince akla gelen ilk dizeleri bile kendi dizeleri değilken, sadece onun intiharını konuşmaya, hatta intiharını güzellemeye devam etmeyi istemiyorum.

13 Ekim 1987 Salı günü, Nilgün Marmara o pencereden atladığında kuş olup uçtuğuna, göklerde süzülmesine vb. birçok tasvire izninizle kırmızı kart uzatıyorum. Ben bu intiharı güzellemiyorum. Bipolar bozukluk hastalığı, tedaviyi reddediş, antidepresanla birlikte aldığı alkol, çölün hayatına bıraktığı etki, Sylvia Plath... Tek bildiğim bu ve benzeri etkenlerle birleşen gitme telaşı. Nilgün gitmek istedi. Kendinden ya da dünyadan vazgeçtiği yoktu, Sartre gibi varlığın tanımının hiçlikle yapılacağını inanıyordu. Varlığını yoklukla kanıtlamak istedi.

O gün gitmemiş olmasını ve hayatının dolayısıyla da bu kitabın daha uzun olmasını isterdim. Hepimiz isterdik.

Nilgün Marmara, Sylvia Plath üzerine yaptığı bitirme tezinin başında “Umarım (...) intiharında da sanatındaki kadar başarılı olmuş bir kadının analizini yapma konusunda başarısız olmam” diyordu. Umarım ben de yaşarken kendini gizlemeyi bu kadar başarabilmiş bir kadını anlatırken başarısız olmam.

Bu kitap; onun dünyasını, hayata bakışını görelim diye yazıldı.

Bu kitap; intiharı, şair Nilgün Marmara'nın önüne koyulmasın diye yazıldı.

Betül Şükür

Nilgün'ün penceresi

Bu kitabı yazarken bir rüya gördüm. Şimdi okuyacağınız, hiçbir noktası kurgu olmayan, görüldüğü gibi aktarılmış bir rüya:

Viran bir sokağın ortasındayım. Tüm evler boşaltılmış. Kapısı açık tek bir yer, tek bir insan yok. Sonra bir adam görüyorum sokakta. “Ne oldu?” diyorum. “Bu insanlar nerede?” Cevap vermiyor. Bana sadece tek bir evin açık olduğunu söylüyor, tarif ediyor. Tarif ettiği yere gidiyorum, bir apartman. Kat kat merdiven çıkıyorum. Mor bir kapı önünde duruyorum. Kapı neden mor diye soruyorum kendi kendime. Kapıyı açıyorum. Evin her tarafına saçılmış kâğıtlar var. Karalanmış kâğıtlar. Az ileride de bir sürü insan. Bir şeyler konuşup gülüşüyorlar. Sesleniyorum, beni duymuyorlar. Sonra birden gözüm karşıdaki pencereye takılıyor. Öyle değişik bir pencere ki görsel olarak hiçbir detayını şimdi anımsamıyorum. Tek hatırladığım pencerede normal olmayan bir şeylerin

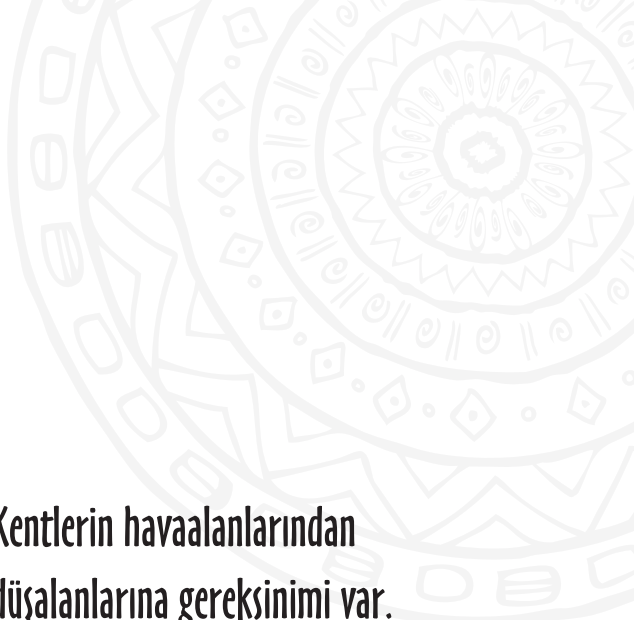
olduğu. Pencerenin önüne geçiyorum, “Biri fotoğrafımı çeksin” diyorum. Yine kimse duymuyor.

Sonra şaşkınlık içinde aşağı bakıyorum. Bakınca anlıyorum. Burası Kızıltoprak. Nilgün Marmara'nın evi. Hani 6. katından* atladığı. Bu pencere, o pencere. Hani arka bahçenin çıkışı. Anlar anlamaz evin her köşesinde Nilgün Marmara'yı aramaya başlıyorum. Acele edersem atlamasını engelleyebilirim. Ne cüretkâr ne küstah bir his!

Bir odaya giriyorum, masanın üzerinde bir daktilo. Daktilonun etrafında daktiloya çekilmiş şiirler var. Bir kâğıdı elime alıyorum: “13 Ekim 1987-Salı, Sevgilim... İleride daktiloya çekilmiş şiirlerimi bastırabilirsin.” Gözlerim büyüyor. İntihar mektubu bu. Kalbim elimde atıyor gibi, hışımla kapıdan çıkıyorum. İçerisi soğuk. Az önce böyle değildi diye düşünüyorum. Ev bomboş, az önce orada olan herkes gitmiş, hiç kapı sesi de duymadım üstelik. Pencere. Biraz önceki o değişik pencere. Pencere açık. Ev, ondan soğuk.

Anlıyorum. Nilgün gitmiş. Gidişini rüyamda bile durduramıyorum.

* Bazı alıntılarda bu daire 5. katta olarak anılsa da bir süre o evde kalan Ece Ayhan, her yazısında evden “6. kat” diye bahsetmiştir.

**“Kentlerin havaalanlarından
çok düşalanlarına gereksinimi var.
Yeni düşalanları yapılmalı,
olanlar restore edilmeli ya da
tümünden yok edilmeli.”**

– Nilgün Marmara

-I-

*“Doğmuş olmak bir referans mektubunu nereye
ve kime götüreceğimizi bilememektir.”*

- Nilgün Marmara

13 Şubat 1958 Perşembe günü Haydarpaşa Garı'nın üzerinden her zamankinden daha büyük bir kuş sürüsü geçti, kimsenin bir anda nereden geldiğini anlamadığı bu sürü, tüm Kadıköy'ün yollarına kondu. Aynı gün Kadıköy'de, Perihan-Fikri Marmara çiftinin ikinci kızları sessizce dünyaya geldi. *Resim boyası satan kırtasiyelerde bile rastlanmayacak mavilikteki* gözlerinden ilhamla “koyu mavi renkli, çivit renginde olan” anlamını taşıyan bir kelimeyi koydular adına: Nilgün.

* Ece Ayhan, *Sivil Denemeler Kara*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2008, s. 56

O hiçbir zaman ait olamayacağı dünyaya gözlerini açtığında her şey 21. yüzyıldaki gibi kaotik değildi. Tüm dünyada 2. Dünya Savaşı'nın etkileri azalmaya başlamış, Türkiye'de ise şehre, İstanbul'a göç henüz başlamıştı. İnsanların nazikliğinden ödün vermediği, İstanbul'un dört bir yanından denize girildiği ve yıllar sonra "eski İstanbul" diye özlemle anılacak günlerdi. Böyle bir zamanın Kadıköy'ünde tanıştı dünyayla Nilgün Marmara. Tarih boyunca çekilmemiş eziyeti kalmayan, defalarca yerinden edilmiş, göçün ve gurbetin tüm zorluklarını yaşamış bir memleketten, Balkanlardan göçmüştü anne ve babası.

Annesi Perihan Hanım Vidinlili idi, babası ise Plevneli. Göçmen talebe birliğinde tanışmışlardı. Perihan Hanım, sık sık Bulgaristan'da geçen günlerini anlatır ve belli ki o yılları özlerdi. Büyük, zengin bir kütüphane kurmuştu Perihan Hanım eve. Baba Fikri Bey muhasebe müdürüydü. Maddi durumları çok iyi olmasa da çocuklarına daima en iyi imkânları sunmak için çalışıyorlardı. Kızları Nilgün ve Aylin, kitaplarla dolu bu evde Avusturyalı besteci Schubert'in ninnileriyle büyüdü.

Aylin, Nilgün'den yalnızca birkaç yaş büyüktü ama zaman zaman ona annelik yapıyordu. Annelerinin içmeleri için onlara verdiği sütleri, gizlice balkon deliğinden döküyorlardı. Balkondan sokağa dökülen sütleri, sokak kedileri de içsin diye... Yıllar sonra şiirinde

değineceği bir karganın bir kediyi öldüresiye bir oyuna davet etmesi metaforu belki de bugünlerde kazanmıştı aklına. İki kardeşin o yıllara dair en güzel anıları ise Varna'da geçirdikleri yaz tatilleriydi. Çocukluğun kendini saf bir biçimde akışa bıraktığı sakin günlerdi o günler. Nilgün Marmara için henüz ne sesler vardı ne de onu hiç bilmediği yerlere sürükleyecek ataklar... Tüm bunlara rağmen yine de duygusal bir çocuğu Nilgün Marmara.

İlkokulu Kadıköy Gazi Mustafa Kemal Paşa İlkokulu'nda okudu. Hayatı boyunca *kederli dansları, şarkıları ve çocukça küçücük sakarlıklarıyla, bağışlanabilir sorumsuzluklarıyla "çocuk hanımefendi"* olarak anılacak bir ilkokul öğrencisiydi Nilgün, Kadıköy'ün sokaklarında salınarak okula gidiyordu. Başarılı bir öğrenciydi. Derya isimli bir çocuğa âşıktı. Yıllar sonra tanışacağı ressam arkadaşı Emel Şahinkaya'nın da o okulda olduğundan ve onun da aynı çocuğa âşık olduğundan henüz habersizdi.

Hazırlık, ortaokul ve liseyi ise dönemin tek maarif okulu olan ve üst düzey eğitimle geleceğe, Cumhuriyet'e yön verecek öğrenciler yetiştirmeyi hedefleyen Kadıköy Maarif Koleji'nde tamamladı. Kadıköy Maarif Koleji; yabancı dil ağırlıklı eğitimin olduğu, sanatçı, siyasetçi, bilimadamı yetiştirmeyi hedefleyen

* Seyhan Erözçelik, "Aydın Kitabı-Nilgün Marmara Daktiloya Çekilmiş Şiirler", *Argos Yeryüzü Kültürü* dergisi, Sayı: 3, Kasım 1988, s. 186-187

seçkin okullardan biriydi. Hatırı tüm dünyada sayılan ve pek çok konuda diğer eğitim kurumlarından ayrılan tek devlet okuluydu ve Nilgün Marmara bu okulda okumaya hak kazandı. Zekâ parıltıları o günlerden etrafını sarmış ve dikkat çekmişti. Başarılıydı. Bilgi birikiminin temelini, okuma kökenini bu okulda kazandı.

Aldığı yoğun ve donanımlı yabancı dil eğitiminin yanı sıra kendini okuduğu kitaplarla da besledi. Hemen hemen edebiyatın her türünde kitaplar okuyor ve edebiyatın adım atılmamış hiçbir köşesini bırakmamak için satırları arşınılıyordu. Daha da hassaslaşmıştı. Teselliyi kitaplarda arıyor ve oradaki dünyayı içselleştiriyordu. Bu dönemde okuyup da çok etkilendiği kitaplardan bazıları Thomas Hardy-*Asi Kalpler*, D. H. Lawrence-*Kayıp Kız* gibi kitaplardı. O dönem okuduğu kitaplara bakıldığında daha o yaşta bile Nilgün Marmara'nın zengin edebiyat ve felsefe bilgisinin kuvvetlendiği görülüyordu.

1977 yılında Kadıköy Maarif Koleji'ni başarıyla bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. Okula başladı ama henüz ilk günden gördüğü siyasi gruplar ve kutuplaşma onu korkuttu. O siyaseti, kavgayı, örgütleri değil; sanatı, edebiyatı istiyordu. Hiçbir yere sığmayan ruhunu emanet edip ağacının gölgesinde soluklanabileceği edebiyatın içinde olmayı istiyordu. İstanbul

Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün o dönemki yapısında aradığını bulamayacağını anlayınca okulu bıraktı ve sınavlara yeniden hazırlanmaya başladı.

Bir yandan sınava hazırlanırken boş durmadı, bir holdingde yönetici asistanı olarak çalışmaya başladı. Sonrasında Marmaris'e gitti, Turban Otel'de çalıştı. Bu esnada sınavlara yeniden girmiş ve Boğaziçi Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları bölümünü kazanmıştı. Bebek'te, Boğaziçi'ni gören ve kampusuyla şehrin tam ortasına kurulmuş üniversite, artık içinde paniğini kukla yapmış hasta bir çocuğu, Nilgün Marmara'yı da taşıyacaktı. Ancak bir sorun vardı: Ev Kadıköy'deydi, okulsa Bebek'te.

Baba Fikri Bey'in gönlü, biricik kızının her gün bu yolu çekmesine razı olmadı. Sürekli bu yolu çekmesindense okulun yurduna yerleşmesi daha uygundu, böylece Nilgün Marmara okulun yurduna yerleştirildi. Fikri Bey, yurdun yataklarını eski ve rahatsız buldu. Kızının bu rahatsız yataklarda uyumasını istemediğinden Aylin ile Tahtakale'ye gitti ve yumuşacık bir yatak alarak yurda yerleştirdi. Ne yazık ki bu yumuşacık yatak bile kızının huzurlu uykular uyumasına yardımcı olmayacak ve ruhundaki hasar, çok geçmeden kendini ortaya çıkaracaktı.

Yerleştiği yurtla birlikte Nilgün Marmara, artık çocukluğun büyüdü dünyasından tamamen çıkmış,